

Tobias Hübinette, Catrin Lundström

Den svenska vithetens melankoli

"Vi har ju lyckan att äga en ras, som ännu är ganska oförstörd, en ras som är bärare av mycket höga och mycket goda egenskaper."

Arthur Engberg (s) 1921

"För en nation är bevarandet av rasens goda egenskaper av utomordentlig betydelse i den ständigt fortgående tävlingskampen mellan folken. Nationens kraft, välstånd och kultur bero därav. Därför utgör blandning med en icke likvärdig ras en av de största farorna för ett högtstående folk ... Ett gott folkmaterial är vårt lands största rikedom."

Soldatinstruktion 1938

"Vi svenskar lever ju i en så oändligt mycket lyckligare lottad situation. Vårt lands befolkning är homogen, inte bara i fråga om rasen utan också i många andra avseenden."

Tage Erlander (s) 1965

"Vi respekterar de grundläggande fri- och rättigheterna. Grumliga rasteorier har aldrig funnit fotfäste. Vi betraktar oss gärna som fördomsfria och toleranta."

Olof Palme (s) 1965

"Det är ju svårt att villkora rätten att söka asyl med att man skriver på ett kontrakt. Men syftet är att vi ser till att överföra viktiga svenska värderingar om jämställdhet."

Per Schlingmann (m) 2008

"Vi är inte rasister och vi tar avstånd från dylika åsikter."

Jimmie Åkesson (sd) 2010

I september 2010 erhöll det etnonationalistiska partiet Sverigedemokraterna närmare 6 procent i riksdagsvalet, vilket motsvarar 20 riksdagsmandat och uppemot 350 000 röster. I eftervalsdebatten har den dominerande förklaringen till Sverigedemokraternas valframgång handlat om vissa väljarsegments ökade missnöje med den rådande politiska situationen i landet, i första hand unga arbetarmän. Omedelbart efter valet följde en våg av antirasistiska reaktioner

inom det officiella och etablerade Sverige, riktade mot Sverigedemokraterna. Bortsett från ett antal demonstrationer veckorna efter valet kom den antirasistiska aktivismen i huvudsak att utspela sig på internet i sociala medier som Facebook, Youtube och Twitter, medan Sveriges största dagstidning *Aftonbladet* initierade den antirasistiska kampanjen "Vi gillar olika".

Den massiva och närmast hysteriska antirasistiska reaktionen på valresultatet — som i första hand återfanns inom medierna, kultursektorn, den akademiska världen och bland högutbildade generellt — verkar handla om en vrede över att Sverige inte längre är ett av de få länder i Europa som saknar ett rasistiskt parti i den nationella församlingen. Då frågor om postkolonialitet, vithet och ras lyser med sin frånvaro i det offentliga samtalet i ett land som har förträngt sin egen koloniala historia och konstruerat en självbild av att vara världens mest antirasistiska och antifascistiska samhälle, anser vi att det är just dessa frågeställningar som står på spel i dagens Sverige. Den officiella tystnad som kringgärdar dessa frågor är i denna mening i sig symtomatisk: den kraft och energi som läggs på att förtränga allt som rör ras och vithet vittnar nämligen samtidigt om ämnets relevans i dagens Sverige. Den dominerande svenska inställningen till rasism — som antingen förlägger denna till historien och till andra länder eller låter explicita uttryck för nationalsocialism utgöra det enda exemplet på "autentisk" rasism — kan liknas vid den brittiska kritiska rasforskaren Sara Ahmeds beskrivning av den engelskspråkiga världens officiella antirasism efter 1970- och 80-talens antidiskrimineringslagstiftningar, vilken "tillåter människor att slappna av och känna sig mindre anklagade, som om vi redan har 'löst det där' och att det inte finns mycket mer att göra åt det".¹ Att som vit kategorisera och identifiera sig som antirasist, något som den absoluta majoriteten av alla svenskar — inklusive de flesta av Sverigedemokraternas väljare — utan tvivel gör, och tillåts göra, blir därmed ett sätt att uttrycka att den "riktiga" rasismen har avskaffats, det vill säga den gamla koloniala rasismen eller den nazistiska rasideologin.

Sverigedemokraternas genombrott i politiken liksom den antirasistiska reaktionen säger något om tillståndet i det postkoloniala Sverige, liksom om den svenska vitheten och samtida svenska rasformationer som går bortom bilden av Sverige som ett icke-rasistiskt eller till och med postrasialt land. Vi skulle vilja föreslå ett annat sätt att se på Sverige av idag, för att förstå varför den svenska vitheten fortfarande har så svårt att ta in att Sverige är ett postkolonialt land som — trots alla antirasistiska kampanjer och all institutionaliserad antirasism — utan jämförelse härbärgerar den mest privilegierade vitheten i världen. Vår läsning av tillståndet är inspirerad av postkolonial feministisk forskning och kritiska ras- och vithetsstudier, och utgår från en specifik kontextuell förståelse av vithet "som en form av makt som definieras, används, uttrycks, bevaras och reproduceras genom en mängd olika praktiker".² Det är hög tid att börja tala om ras och vithet i relation till Sverige och svenskheten för att överhuvudtaget kunna förstå vad som händer i landet i skrivande stund.

Den svenska vitheten genomgår just nu en kris som sverigedemokrater och antirasister delar, hur paradoxalt det än kan låta. Krisen är en sorgereaktion på förlusten av det gamla Sverige, alltså både det homogena Sverige och det progressiva Sverige på en och samma gång. Dessa två bilder av Sverige har under lång tid varit de hegemoniska. Bilden av Sverige som den vitaste av alla vita nationer i världen lever kvar inom populärkulturen, där bland annat myten om den svenska blondinen och om den svenska vikingen reproducerar föreställningen om svenskarna som det mest estetiskt fulländade av alla

folkslag på jorden. Bilden av Sverige som världens mest jämlika och jämställda land upprätthålls som en nationell självbild och är den dominerande Sverige-bilden internationellt. Båda dessa bilder är i själva verket beroende av samma svenska vithet, den vithet som just nu upplevs vara hotad av "invandrare", som av rasmässiga, religiösa eller etniskt-kulturella skäl inte anses passa in i dessa bilder på grund av att de inte är vita, inte kristna, inte jämlika och inte jämställda.

I denna känsla av förlust tycks det "reaktionära" och det "progressiva" lägret lida av samma oförmåga att ta in att Sverige är ett postkolonialt land. På så sätt förefaller båda lägren även direkt eller indirekt uppleva att den pågående förlusten av det homogena och progressiva Sverige förorsakats av de senaste decenniernas icke-vita invandring från utomvästerländska länder. Denna kris, som vi vill uttrycka i termer av en *vit melankoli*, har också öppnat för nya svenska rasformationer som går bortom migrationsaspekten och alltmer har kommit att handla om just ras. För att förstå denna melankoli menar vi att det först är nödvändigt att gå tillbaka till den historiska framväxten av den svenska vitheten i form av den svenska kolonialismen och rasismen, samt den svenska migrationshistorien.

Konstruktionen och framväxten av den svenska vitheten

I det samtida Sverige utgör vithet utan tvivel svenskhetens centrala markör och kärna, vilket kort och gott innebär att en vit person är en svensk medan en icke-vit person inte är en svensk till fullo. Detta var tydligt i samband med uppmärksamheten och debatten kring "den andre Lasermannen" i Malmö under hösten 2010. Poliser, politiker, forskare och även (vita) antirasistiska debattörer och aktivister beskrev offren och de som levde under hot och riskerade att bli beskjutna som personer med "utländskt utseende", "invandrartuseende" och "icke-svenskt utseende", som om det skulle vara omöjligt att vara icke-vit och svensk på samma gång. Det är dessa dominerande rasifierade och rasifierande bilder av nationen som sammankopplar "svensk med att vara blond och blåögd, det vill säga att vara vit".³ Skillnaden mellan ras och etnicitet och mellan vithet och svenskhet har med andra ord kommit att kollapsa och suddas ut — dels som ett resultat av det homogeniserande rastänkande som dominerade det svenska nationsbygget under första hälften av 1900-talet, dels som en effekt av den färgblinda antirasism som växte fram under 1970- och 80-talen, och som tabubelade alla diskussioner om ras och vithet. Detta är något som inte bara icke-vita migranter och deras efterkommande upplever och drabbas av, utan också grupper som växt upp i landet eller till och med är födda här som icke-vita adopterade och icke-vita blandade med bakgrund i Afrika, Asien eller Sydamerika och vilka trots en närmast total svenskhetsidentifikation och ett högt svensketskaptal ändå riskerar att utsättas för rasdiskriminering och vardagsrasism.⁴

Den historiska framväxten av den svenska vitheten är intimt sammanbunden med själva konstruktionen av den vita rasen som idé och föreställning, och vars mest privilegierade subgrupp ansågs vara den så kallade germanska eller nordiska rasen med svenskarna som det främsta exemplet. Detta var en vetenskaplig "sanning" liksom en socialt och kulturellt hegemonisk diskurs som skrevs fram av det internationella forskarsamhället under närmare 200 år och omhulldes av politiken oavsett om den stod till höger eller till vänster. Idag lever föreställningen vidare på folklig nivå som ett slags allmänt skönhetsideal baserat på ljus hy, blont hår, blåa ögon och långa, välväxta och välutvecklade kroppar och (själv)bilden är spridd både i och utanför Sverige:

svenskarna framställs och upplever sig själva som den vita eliten och världens mest estetiskt fulländade och indirekt därmed det mest genetiskt värdefulla folket på jorden.⁵ Den svenska vitheten växte också fram i relation till de kolonier som Sverige tillskansade sig under stormaktstidens och Östersjöimperiets tid, det vill säga under 1600- och 1700-talen. Förutom ett antal handelsstationer och territorier i Nordamerika, Västafrika och Karibien var det framför allt Sameland som kom att utvecklas till en bosättarkoloni och som exploaterades ekonomiskt efter modell från de europeiska imperiemakternas bosättarkolonier på andra sidan haven,⁶ dock med en självbild som "moraliskt överlägsen kolonisationsör".⁷

Under 1800- och 1900-talen var svenska forskare både pionjärer och ledande i utvecklandet av den västerländska rasforskningen liksom i framväxten av områdesforskningen (*area studies*), det vill säga den oftast etnografiska men också språk- och religionsvetenskapliga forskningen om länderna och folken i de europeiska kolonierna. Carl von Linné lade exempelvis grunden till den rastaxonomi som kom att gälla inom den etablerade rasforskningen, Anders Retzius uppfann det skallindex som kom att utgöra rasforskningens viktigaste biometriska metod och Herman Lundborg, föreståndare för det statliga Rasbiologiska institutet vid Uppsala universitet, blev internationellt välrenommerad efter att ha genomfört några av de empiriskt mest omfattande och avancerade kvantitativa rasforskningsundersökningar som något annat land än Nazi-Tyskland lyckats utföra med över 100 000 informanter.⁸ Den moderna svenska nationalstaten införde även ett steriliseringsprogram som en del i ett eugenetiskt arvshygieniskt projekt, och som återigen — bortsett från Nazi-Tyskland i absoluta siffror liksom i proportion till totalbefolkningen — kom att bli västvärldens mest effektiva och "framgångsrika", fram till dess att det avslutades i början av 1970-talet, då över 60 000 svenskar steriliserats.⁹ Sverige har även utan några större avvikelser kommit att anamma och omhulda de allmänna västerländska koloniala och rasistiska fantasierna och bilderna av den icke-västerländska, icke-kristna och icke-vita världen, och landet delar också samma europeiska kulturarv vad beträffar antisemitism, antiziganism och islamofobi.¹⁰

Från och med 1960- och 70-talen kom Sverige emellertid att utvecklas till (väst)världens mest progressiva, antifascistiska och antirasistiska land och bli en radikal utopisk plats för jämställdhet och jämlikhet. Under denna tid omvandlades Sverige från ett explicit rasideologiskt land vars forskare, intellektuella, kulturvärld och politiker öppet prisade nationens påstått och självupplevt unika rasliga och etniska homogenitet till ett land som kom att inta en färgblind attityd till ras, aktivt stödjande antikoloniala rörelser i tredje världen och kritisera segregationen i USA och apartheidregimen i Sydafrika.¹¹ Som kulturgeografen Katarina Schough påpekar innebär "observatörspositionen i kombination med att vara den vitaste av vita, och därmed utom räckhåll för kolonisationsmaktens rasistiska ranking" ett "dubbelt moraliskt övertag".¹² Frågor om ras och kolonialism kom därefter att betraktas som icke-frågor för svensk del. Denna hållning reflekterar en självbild av att den "riktiga" kolonialismen och rasismen har avskaffats i Sverige. Det är bilden av detta utopiska "goda Sverige" som föreställs vara icke-rasistiskt eller till och med postrasialt och sakna ett kolonialt förflutet som idag håller på att krackelera både på nationell och internationell nivå.

Denna högst framgångsrika *nation branding*-process och konstruktionen av det "goda Sverige" och svenskarna som (väst)världens mest toleranta och liberala (vita) folk, har bland annat resulterat i att Sverige är det land som adopterat ojämförligt flest icke-vita barn från tidigare koloniserade länder i

proportion till den infödda befolkningen samt att Sverige högst troligt är det land i västvärlden som proportionellt uppvisar den största andelen interraciala och blandade relationer. Under de senaste decennierna har den svenska vitheten slutligen framför allt kommit att utvecklas i relation till Sverige som ett invandrarland. Även om nästan 25 procent eller 2,3 miljoner svenskar har någon form av utländsk bakgrund en generation bakåt så är det i första hand de cirka 8 procent eller 700 000 av totalbefolkningen vilka härrör från den så kallade tredje världen som idag kategoriseras som "utlänningar", "invandrare" och direkt eller indirekt behandlas och betraktas som icke-svenskar. Även om Sverige alltid har härbärgerat ett flertal inhemska minoriteter och alltid har varit ett invandrarland så är det just från och med 1980- och 90-talen då den utomeuropeiska invandringen ersatte den inomeuropeiska, som talet om "kulturkrockar" och ett "misslyckat" integrationsprojekt började höras i debatten. Tidigare invandrargrupper som inte helt betraktades som vita på 1950-, 60- och 70-talen, såsom finländare, greker, italienare och jugoslaver, har från och med samma decennier alltmer kommit att inlemmas i svenskheten, om än inte med samma fullständiga självklarhet som infödda vita svenskar.

Vithetens expanderande karaktär

Vitheten är sålunda en central analytisk kategori för att överhuvudtaget kunna förstå svenskheten och dess överlappningar med både den svenska jämställdhetsideologin och de rådande klasshierarkierna, vilka vi menar var högst närvarande i det senaste valet. I vår förståelse omfattar den svenska vitheten såväl antirasister som sverigedemokrater, vita liksom icke-vita, med andra ord alla svenskar oavsett politisk hållning eller utseende. Denna tveeggade svenska vithet kan jämföras med den hegemoniska vithet som Matthew Hughey finner i sina intervjuer med vita antirasister och vita rasister i USA — bortanför deras radikalt skilda ideologiska ståndpunkter finns tydliga likheter i termer av både vita perspektiv och vita privilegier.¹³ Detsamma verkar gälla i Sverige. Delaktigheten i konstruktionen av svenskheten och upprätthållandet av dess gränser återfinns i alla läger, bland såväl migranter som har trott på eller närt bilden av Sverige som det mest solidariska och antirasistiska landet i världen (om det är sant eller inte är av underordnad betydelse här, det är själva gödandet av denna "vithetshybris" som har betydelse) liksom bland de många icke-svenskar som söker (vita) svenskar som partners eller vänner just för att de är (vita) svenskar och så vidare. Solidaritet och antirasism har med andra ord gått hand i hand med vit överhöghet och vit homogenitet. Precis som George Lipsitz påpekar är "besattheten av att investera i vitheten inte en fråga om svart eller vitt; alla icke-vita minoriteter har drabbats av den, även om det handlar om olika gradskillnader och olika sätt som detta ägt rum på".¹⁴ Det är dessa två bilder av Sverige — det homogena och vita Sverige som Sverigedemokraterna sörjer förlusten av och som producerar hat mot migranter, och idén om det solidariska och progressiva Sverige som de vita antirasisterna är måna om att hålla vid liv — som både förorsakade Sverigedemokraternas genombrott och provocerade fram så starka reaktioner efter valet, och som i slutändan kan förstås som ett hot mot den svenska vithetens själva existens.

Vithet är en socialt konstruerad kategori som också ständigt rekryterar nya "medlemmar".¹⁵ Vithetens gränser dras ständigt om genom att nya grupper inkluderas — det är nödvändigt för kategorins överlevnad. I USA utgör irländska och italienska amerikaner de tydligaste historiska exemplen på detta. Kritiska rasforskare som Eduardo Bonilla-Silva argumenterar för att den klassiska amerikanska rastaxonomi och rashierarkin idag har blivit mer och mer diversifierad och att uppbrottet från den svart-vita dikotomin har

resultat i nya möjligheter för några grupper — exempelvis vita latinamerikaner, ljushyade blandade och vissa men långt från alla "extremt assimilerade" östasiater — att göra anspråk på (amerikansk) vithet¹⁶. Och vi ser liknande tendenser i förhållande till den svenska vitheten där vissa grupper lyckas passera som vita snarare än att "inkorporeras" som icke-vita. I denna process kan olika klasser och etniciteter förenas kring ett gemensamt öde, en process som har gjort det möjligt för tidigare icke-vita att bli del av vitheten. Som Jonathan Warren och France Winddance Twine påpekar i sin analys av vithetens kategorisering i USA kan vissa grupper, framför allt de som kan anpassa sig till en "vit standard" när det gäller sådant som kläder, språk och kulturellt kapital, anses falla under vithetens ständigt föränderliga kategori. För dem som fortsatt definieras som icke-vita har kategorins expanderande gränser dock motsatt effekt, då de förblir "de definierbart Andra".¹⁷ Vita, liksom tidigare icke-vita, kan alltså positionera sig själva som vita genom att skilja sig från alltså icke-vita och därmed bidra till den sociala och kulturella konstruktionen av vithet.

I valet 2010 överskred vithetsdimensionen både klasskillnader och etniska gränser, vilket komplicerar tidigare analyser av den klassbaserade solidariteten som förenklat utgår från att arbetarklassen och medelklassen kan samlas kring idén om fördelning av resurser genom välfärdsstaten då det gynnar båda grupperna. I stället visade valet att vita med olika klassbakgrunder och kulturella hemvister kunde enas kring föreställningen om vit överhöghet och vad David Roediger kallar "vithetens belöningar", oavhängigt deras infödda eller utländska bakgrund. Begreppet kommer från W E B Du Bois diskussion kring "det vita problemet" som bygger på en analys av den vita arbetarklassen i USA. Roediger utgår från Du Bois argumentation att den vita arbetarklassen definierade sig mer som vita än som arbetare. Centralt för de vita arbetare som Du Bois studerade var att: "även om de var låginkomsttagare så kompengades de på en offentlig och psykologisk nivå".¹⁸ I stället för att göra gemensam sak med svarta och andra icke-vita arbetare kunde de vita arbetarna enas kring ideologin om vit överhöghet vilket i sin tur underminerade idén om klassolidaritet. I postslaveriets USA formades den vita identiteten kring idéer om frihet, maskulinitet och icke-slaveri — värderingar som kom att bli en del av den gemensamma identiteten *arbetare* — ett ord och ett begrepp som i sig, i en amerikansk men ofta också i en svensk kontext, tycks signalera både vithet och maskulinitet (det vill säga *arbetare* är lika med vita arbetarmän). Liksom Ruth Frankenberg har observerat är vitheten med andra ord "en privilegierad plats som också skär genom andra axlar av överläge och underordning; men dessa gör dock inte ras till en mindre privilegierad kategori utan modifierar den på olika sätt".¹⁹

Trots de uppenbara skillnaderna mellan postslaveriets USA och det samtida (post)välfärdsstats-Sverige så visar dessa analyser att ras och rasism inte är effekter av klassjämlighet och något som nödvändigtvis skulle försvinna i ett klasslöst samhälle. Vidare utgör ras en analytisk kategori för att förstå de klassöverskridande praktiker som vi ser bland sverigedemokraters och andra partiets väljare. Sådana klassöverskridande mönster bör också förstås i ljuset av en uppdaterad analys av dagens ekonomiska politik, som inte längre enbart är styrd och definierad av skilda klasspositioner. "Even in Sweden", som Allen Pred formulerade det år 2000, är den ekonomiska politiken rasifierad.²⁰ Roedigers argument ger oss redskap för att förstå den intensitet med vilken vita privilegier verkar, bland annat genom erfarenheterna av att inte bli diskriminerad och av att kunna uttrycka en ej ifrågasatt identifikation med svenskhet. Detta skulle kunna förklara varför många sverigedemokrater själva är migranter eller barn till migranter från vita, västerländska och kristna länder,

precis som irländska amerikaner eller italienska amerikaner en gång tilläts inkluderas i vitheten i USA.

Den vita/goda svenska jämställdheten

En viktig aspekt av konstruktionen av "det goda Sverige" är kopplad till den generösa välfärdsstaten och till de feministiska framgångarna vad gäller jämställdhetspolitiken. Sverige anses som exceptionellt "kvinnovänligt" eller "jämställdhetsvänligt" och har under de senaste decennierna rankats som ett av världens mest jämställda länder i internationella jämförelser. Denna bild, och därmed indirekt hela landet och dess folk, har som ett slags ideal exporterats till länder i tredje världen genom den internationella biståndspolitik. Samtidigt har det svenska offentliga samtalet kritiserats för att lämna föga utrymme för konfliktfyllda teman som våld och rasism.²¹ Det har också påpekats att det med denna institutionaliserade jämställdhetspolitik följer ett slags nationell identitet, intimt förknippad med vithetsnormer och rashierarkier, vilken konstruerar migranter som de andra i förhållande till själva idén om jämställdhet.²²

För att upprätthålla idén om den unika svenska jämställdheten tenderar icke-vita att beskrivas som icke-jämställda, en idé som är tätt sammanvävd med en stark islamofobisk diskurs om muslimskt kodade förtryckande praktiker. För att jämställdheten ska kunna existera som ett svenskt (vitt) projekt måste de andra och de andras kroppar representeras som icke-svenska, icke-jämställda och icke-vita.²³ Jämställdheten är i dess idylliska skepnad tydligast representerad genom den vita heterosexuella familjen, vilken inte enbart framställer de andra som patriarkala utan också tycks rättfärdiga allehanda slags underordningspraktiker av dessa andra — i den privata sfären kanske allra tydligast genom användandet av billig arbetskraft i form av migrantkvinnor. Värnandet om familjen hänger på så vis samman med värnandet om nationen, vitheten och svenskheten som förknippas med jämställda heterosexuella kärnfamiljer. Patricia Hill Collins analys visar att den vita kärnfamiljen som idealiserad modell naturaliserar sociala skillnader och hierarkier mellan de som är "hemmahörande" och de som är "invandrade" genom föreställningar om första och andra klassens medborgare samt genom föreställningar om hem, blodsband, ras och nation.²⁴ Familjen är den självklara plats där nationen reproduceras och där vi förväntas känna oss hemma, och moderskapet blir därmed en uppgift som står i såväl kärnfamiljens som i nationens tjänst. I USA, precis som i Sverige, har detta familjeideal historiskt upprätthållits genom sterilisering, segregation, nationalism och genom en restriktiv invandringspolitik. Detta innebär att feminister bör förhålla sig skeptiska till den svenska självbilden av den jämställda heterosexuella kärnfamiljen, eftersom den bygger på och reproducerar de andras plats både socialt, diskursivt och geografiskt, vilket bland annat synliggörs genom en underordnande rasifierad integration.

Kanske kan den senaste tidens uppsving för traditionella familjevärden, vilket tydligast manifesterar sig i den ömsom lekfulla, ömsom allvarliga mytologiseringen av och vurmandet för hemmafrun, knytas samman med en längtan efter det försvinnande välfärdssverige och det förlorade folkhemmet såsom det manifesterades i framgångarna för Sverigedemokraterna i riksdagsvalet. Denna längtan representeras av vita medel- och överklasskvinnor som givit upp idén om global och lokal rättvisa i och utanför familjen, och som väljer bort karriären till förmån för hemmet och det goda moderskapet. Den konservativa familjetrenden med ett nytt hemmafruideal — eller än så länge kanske snarare fantasin om ett sådant — tycks sammanfalla

med en vilja och en tendens att söka sig tillbaka till 1950- och 60-talens vita och homogena Sverige, vilket också märks i modet och designen, i filmer och teveserier, i den visuella kulturen överlag och i andra estetiskt präglade livsstilsuttryck. Att en hemmafru förkroppsligar ett heterosexuellt vithetsideal känns nästan överflödigt att påpeka. Poängen med hemmafrun är ju kapaciteten att bära upp familjen och i förlängningen reproducera andra storheter som nationen och vitheten.

Här återspeglas en grundläggande skillnad mellan den vita kvinnan som valt att ställa sig utanför arbetsmarknaden och en förmodad karriär och den icke-vita kvinnan som kanske har valt att avstå från ett förmodat låglönearbete. Medan den vita kvinnan tar sitt ansvar genom att reproducera nationen framställs den icke-arbetande, icke-vita kvinnan som en svensk "välfärdsdrottning", oförmögen och ovillig att acceptera sin plats i en rasifierad samhällsordning. Rent teoretiskt kan vi tänka oss att när den icke-vita kvinnan avstår från sitt tilltänkta låglönearbete avstår hon också från att upprätthålla det vita familjeidealet. Det är ju hon som är tänkt att sköta de uppgifter som dagens vita hemmafruar har befriats från.

Den vita melankolin

Det är just den här svenska vitheten som skulle kunna förklara den nästan hysteriska eftervalsilskan, såsom den tog sig uttryck inom det "progressiva" lägret till följd av "reaktionärernas" valframgång i det senaste riksdagsvalet. Vi menar således att båda dessa sidor — delvis omedvetet och på olika sätt — i själva verket identifierar sig med den slogan som under valkampanjen var "reaktionärernas": "Ge oss Sverige tillbaka!". Detta regressiva ressentiment kan också delvis förklara varför den antirasistiska rörelsen i Sverige är så starkt dominerad av vita svenskar, till skillnad från exempelvis i Nordamerika och Storbritannien där den huvudsakligen är sammansatt av representanter för minoriteterna själva. Vidare kan det belysa varför det svenska jämställdhetsprojektet i stora stycken har blivit en del av den rådande vithetsnormen liksom varför vissa vita svenska feminister identifierar sig med vad vissa forskare kallar en hegemonisk feminism, vilken — genom att blunda för sina egna villkor — riskerar att liera sig med främlingsfientliga krafter.²⁵

Sverigedemokraternas längtan tillbaka till "det gamla Sverige" uttrycks som en önskan att återvända till den tid då det inte fanns några etniskt-rasliga konflikter, då inga icke-västerländska patriarkala "excesser" praktiserades i landet, och då homogenitet rådde i stället för hybriditet. På samma sätt är bilden av Sverige som ett antirasistiskt och jämställt land hotad. I slutändan riskerar detta att uppfattas som att hotet härrör från förekomsten av icke-vita, icke-kristna och icke-västerländska invandrare inom Sveriges gränser. Det är denna förlust — att inte längre vara världens mest progressiva land och att inte längre kunna uppfatta sig själv som den mest rasligt homogena befolkningen av alla vita folk — som gör det nästan omöjligt att dekonstruera den svenska vitheten och omvandla Sverige till ett land inom vilket även icke-vita accepteras och behandlas som självklara invånare. När själva kärleksobjektet är hotat, befinner sig under belägring eller till och med är på väg att försvinna för alltid — när både det vita och homogena Sverige och det antirasistiska och jämställda Sverige tycks tyna bort — infinner sig *en vit melankoli*. Och den vita melankolin är fylld av gränslös smärta.

¹ Sara Ahmed, "The non-performativity of anti-racism", i *Meridians: Feminism, race, transnationalism*, 7(1), 2006, s 121.

- 2 France Winddance Twine & Charles Gallagher, "The future of whiteness: a map of the 'third wave'", i *Ethnic and Racial Studies*, 31(1), 2008.
- 3 Katarina Mattsson & Katarina Pettersson, "Fröken Sverige i folkhemmet — ideal svensk kvinnlighet på 1950-talet", i Kerstin Sandell & Diana Mulinari (red), *Feministiska interventioner. Berättelser om och från en annan värld*, Atlas, 2006.
- 4 Tobias Hübinette & Carina Tigervall, *Adoption med förhinder: Samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet*, Mångkulturellt centrum, 2008. Tobias Hübinette & Carina Tigervall, "To be non-white in a colour-blind society: Conversations with adoptees and adoptive parents in Sweden on everyday racism", i *Journal of Intercultural Studies*, 30(4), 2009. Catrin Lundström, "Concrete bodies: Young Latina women transgressing the boundaries of race and class in white inner-city Stockholm", i *Gender, Place and Culture*, 17(2), 2010. Lena Sawyer, "Routings: Race, African diasporas, and Swedish belonging", i *Transforming Anthropology*, 11(1), 2002.
- 5 Maja Hagerman, *Det rena landet. Om konsten att uppfinna sina förfäder*, Prisma, 2006. Mattsson & Pettersson, 2006. Katarina Schough, *Hyberboré. Föreställningen om Sveriges plats i världen*, Carlsson, 2008.
- 6 Lennart Lundmark, *Så länge vi har marker. Samerna och staten under sexhundra år*, Rabén Prisma, 1998.
- 7 Schough, 2008.
- 8 Gunnar Broberg, *Statlig rasforskning. En historik över Rasbiologiska institutet*, Natur & kultur, 1995.
- 9 Mattias Tydén, *Från politik till praktik. De svenska steriliseringslagarna 1935–1975*, Fritzes, 2000.
- 10 Suvi Keskinen, Salla Tuori, Sari Irni & Diana Mulinari (red), *Complying with colonialism. Gender, race and ethnicity in the Nordic region*, Ashgate, 2009.
- 11 Hübinette & Tigervall, 2008.
- 12 Schough, 2008, s 52.
- 13 Matthew W Hughey, "The (dis)similarities of white racial identities: The conceptual framework of "hegemonic whiteness", i *Ethnic and Racial Studies*, 33(8), 2010.
- 14 George Lipsitz, *The possessive investment in whiteness: How white people profit from identity politics*, Temple University Press, 1998, s 2.
- 15 Jonathan Warren & France Winddance Twine, "White Americans, the new minority?: Non-blacks and the ever-expanding boundaries of whiteness", i *Journal of Black Studies*, 28(2), 1997.
- 16 Eduardo Bonilla-Silva, *Racism without racists: Color-blind racism and the persistence of racial inequality in the United States*, Lanham, Rowman & Littlefield, 2003.
- 17 Warren & Twine, 1997, s 215.
- 18 David R Roediger, *The wages of whiteness: Race and the making of the American working class*, Verso, 1998/1991, s 12.
- 19 Ruth Frankenberg, *White women, race matters: The social construction of whiteness*, Routledge, 1993, s 76.
- 20 Allan Pred, *Even in Sweden: Racisms, racialized spaces, and the popular geographical imagination*, University of California Press, 2000.
- 21 Keith Pringle, "Swedish welfare responses to ethnicity: The case of children and their families", i *European Journal of Social Work*, 13(1), 2010.
- 22 Keskinen, Tuori, Irni & Mulinari, 2009. Paulina de los Reyes & Diana Mulinari, *Interskulturalitet. Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber, 2005.
- 23 Sara Ahmed, *Strange encounters: Embodied others in post-coloniality*, Routledge, 2004.
- 24 Patricia Hill Collins, "It's all in the family: Intersections of gender, race, and nation", i *Hypatia*, 13(3), 1998.
- 25 de los Reyes & Mulinari, 2005. Mia, Liinasson, "Institutionalized knowledge: Notes on the processes of inclusion and exclusion in gender studies in Sweden", i *NORA -- Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 18(1), 2010.

Published 2011–10–18

Original in English

Contribution by Glänta

First published in *Glänta* 2/2011

© Tobias Hübinette, Catrin Lundström

© Eurozine